

İŞSİZLİĞE GEÇİCİ ÇARE: TOPLUM YARARINA ÇALIŞMA PROGRAMLARI

Giriş

İşsizliğin yoğun olduğu dönemlerde işsizlerin kısa süreli istihdamını ve eğitimini amaçlayan, doğrudan veya yüklenici eli ile toplum yararına bir iş ya da hizmetin gerçekleştirilmesini sağlayan program olarak tanımlanan toplum yararına çalışma programları işsizliğe geçici bir çare olarak gündeme gelecektir. Çünkü hükümet, yaşanan yoğun ekonomik krize karşı alınacak önlemler arasında toplum yararına çalışma programlarına ağırlık vereceğini, yaklaşık 500.000 işsiz bu programlardan yararlandırılacağını kamuoyuna açıklamıştır.

Yakın bir gelecekte TBMM'de görüşülecek olan istihdam paketinde toplum yararına çalışma programlarına aktarılacak kaynakla ilgili belirsizlik giderilerek uygulamaya geçirileceği düşünülmektedir.

Bu ek önlem olmasa bile halen Türkiye İş Kurumu tarafından uygulanan toplum yararına çalışma programlarında çok kez işbirliği yapılan kuruluş belediyeler olmaktadır. Zira belediyelerin hizmetleriyle, programın amacı çok kere bire bir örtüşmektedir.

Aşağıda ilgili başlıklar altında toplum yararına çalışma programlarının özellikleri ve uygulama prosedürü anlatılmaya çalışılmıştır.

Kimler Katılımcı Olabilir:

Toplum yararına çalışma programlarına, kuruma kayıtlı işsiz olanlardan, 18 yaşını tamamlayan, daha önce Kurumun düzenlediği bu programlara katılmayan ve emekli, malul, dul ve yetim aylığı almayanlar katılabilirler.

Düzenlenecek toplum yararına çalışma programına katılmak isteyenler, alınacak kişi sayısından fazla ise katılımcılar noter huzurunda yapılacak kura çekimi ile belirlenir.

Katılımcılar Nasıl Seçilir

Katılımcıların programın uygulandığı mahalle en yakın bölgeden seçilmesi esastır. Bu çerçevede; katılımcılar Kuruma kayıtlı işsizler arasından eşitlik prensibine bağlı olarak, programın konusuna uygun eğitim, yaş, cinsiyet ve mesleki nitelikleri bulunanlar arasından seçilir.

Öngörülenden fazla katılımcının söz konusu olması durumunda, katılımcılar noter huzurunda çekilecek kura ile belirlenir.

Katılımcıların günlük devam durumları takip edilir ve program süresinin 1/20'sinden fazla devamsızlığı bulunan katılımcıların programla ilişkisi kesilir.

Düzenlenen programlar nedeniyle ilgili kurumlarda halen çalışmakta olan işçilerin işten çıkarılmaları kabul edilmez, program başlatılmaz, yapılan ödemeler geri alınır.

Hizmet için son teklif verme tarihinden önceki bir yıl içerisinde ve hizmetin fiilen başlayacağı tarihe kadar yüklenicinin veya bağlı ve yan kuruluşların çalışanı olan kişiler programlardan yararlanamazlar.

Katılımcı Sayısı

Toplum yararına çalışma programlarında katılımcı sayısı uygulanacak programın niteliğine, uygulanacak alanın genişliğine ve/veya program için ayrılan kaynağın miktarına göre belirlenir.

Toplum Yararına Çalışma Programlarının Süresi:

Programlar, teorik ve pratik olmak üzere, haftada beş günden az olamaz.

Toplum yararına çalışma programı haftalık 45 saatten fazla olamaz. Ancak, gerekli görülen durumlarda program kapsamındaki çalışmalar, kısmi süreli iş sözleşmesine[1] tabi olarak da yaptırılabilir.

Toplum yararına çalışma programı ister kısmi ister tam süreli iş sözleşmesine göre yapılsın, uygulama süresi toplam altı aydan fazla olamaz.

Neden İhtiyaç Duyulmuştur

Toplum Yararına Çalışma Programları özelleştirme ve ekonomik reform programları sebebiyle işlerinden çıkarılan işçilerle kapsama dahil ikincil işsizlerden kültürel mirasın, çevrenin ve kamusal altyapının korunması, sosyal yardımlaşma vb. alanlarda çalışmak isteyenlere yardımda bulunmayı amaçlar. Bu program katılımcılara geçici iş imkanları sağlayarak onları belli bir süre için maddi olarak destekler ve ayrıca katılımcılar bu sayede çalışma ortamına alışarak iş tecrübesi ve iş disiplini edinirler.

Hizmet Alımında Yöntem:

Programlara ilişkin hizmet alımları Türkiye İş Kurumu İl/Şube Müdürlüklerince 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 22 (ı) bendi hükmü uyarınca doğrudan temin yöntemiyle yapılır.

Program kapsamında teminat istenip istenmeyeceği hususunda programın içeriği, maliyeti, işbirliği yapılan kuruluşun özelliği de dikkate alınarak bazen istenmekte, bazen de istenmemektedir. Teminat istenmesi durumunda 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun teminata ilişkin hükümlerine uyulması gerekmektedir.

İlan:

Programın konusu özel olarak belirtilerek, hizmet alımından en az 7 iş günü önce İl/Şube Müdürlüğü ilan panosunda, Kurum internet sayfasında veya günlük gazetelerde de ilan edilebilecektir.

Toplum Yararına Çalışma Programı Olarak Yapılacak Faaliyetler:

Düzenlenen tüm programlar kamu yararına yönelik olmak zorundadır.

Örnek vermek gerekirse, çevre temizliği, kamusal altyapının yenilenmesi, okul, hastane gibi kamusal hizmet alanlarının çevre düzenlemelerinin yapılması ve bu kurum/kuruluşlarda temizlikçi, hademe vs. gibi yardımcı personel istihdamının sağlanması, restorasyon, kültürel mirasın korunması, ağaçlandırma, park düzenlemeleri, vadi islahı, erozyon engelleme çalışmaları, yol, su şebekelerinin yapım ve onarımı ile kaldırım çalışmaları, doğal afet, ekonomik kriz ve savaş gibi olağanüstü durumlarda yapılan ve kamu yararı olan ve Genel Müdürlükçe uygun görülen hizmetler toplum yararına çalışma programının konusu olabilir.

Program düzenlenecek alanlar belirlenirken, il/ilçe geneli ihtiyaçlar göz önünde bulundurmak şartıyla, öncelik kamunun ortak kullandığı alanlar olmak üzere, kamu yararının daha yüksek olduğu programlara verilir.

Programların konusu hiçbir zaman özel mülkiyet ya da özel kullanıma tahsis edilmiş alanlar olmamalıdır. Yine, program çerçevesinde herhangi bir ad altında bina, mesken, konut yapılmamalıdır.

Yükleniciler, birden fazla program teklifi verebilirler.

Toplum Yararına Çalışma Programlarında Yüklenici Olabilecekler:

Sivil toplum kuruluşları, özel işyerleri, yerel kamu kurumlarıdır.

Yüklenici kurum/kuruluşların kuruluş amaçları hizmetin konusuna uygun olmalı ve hizmetin gerektirdiği yeterlilik ve deneyime sahip olmalıdır.

Toplum Yararına Çalışma Programına Katılanlara Yapılacak Ödemeler:

Toplum yararına çalışma programına katılanlara, asgari ücret esas alınarak çalışma sürelerine göre ödeme yapılmaktadır.

Yapılan bu ödemeden sigorta primleri, işsizlik sigortası primi, işveren katkısı, vergi ve diğer yasal kesintiler yapılır.

Toplum Yararına Çalışma Programı Yüklenicisine Yapılan Ödemeler:

Yüklenicilere hem idari giderleri hem de kar olarak belirledikleri miktar ödenir.

Toplum Yararına Çalışma Programlarında Yapılacak Ödemelerin Miktarları:

Program çerçevesinde karşılanabilecek giderler; işçi ücret gideri, idari giderler ve kardan oluşur.

İşçi ücret gideri, ücret, vergi ve sosyal güvenlik giderlerinden oluşan sanayi sektöründe çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan brüt asgari ücret göre hesaplanmaktadır.

İdari giderler; brüt asgari ücrete göre hesaplanan toplam işçi ücret giderinin en fazla %10'undan oluşur. Bu idari giderler, *programa konu hizmetin iş sağlığı ve güvenliğine uygun şekilde yürütülebilmesi için katılımcıya sağlanması gereken elbise, eldiven, kask, gözlük, ayakkabı/çizme gibi zaruri giderlerdir.* Ancak işin yürütümüne esas malzemeler bu kapsama girmez. Örneğin kaldırım düzenleme çalışmasında kullanılan taş, beton harcı vb. kalemler bu kapsamda değerlendirilemez. Söz konusu program ağaçlandırma alanında yapılacak bir program ise, fidanlar, gübre ve toprak bu kapsamda değerlendirilemez. İdari giderlere ilişkin ödemeler SGK Harcama Belgeleri Yönetmeliğinde belirtilen belgelerden birisi karşılığı olarak yapılır. MEB'e bağlı resmi okullar ile Sağlık Bakanlığına bağlı kamuya ait hastaneler gibi kamusal hizmet alanlarında uygulanacak temizlikçi, hademe vs. gibi yardımcı personel istihdamı konulu programlar ile programa ilişkin malzeme ve ekipmanların ilgili kamu kurum/kuruluşunca karşılandığı programlarda sadece işçi giderleri ile kar ödenir, idari giderler ödenmez.

Kar, yüklenicinin hizmete konu işi sürdürmesini sağlayacak personel muhasebe gibi işletme giderleri kalemlerini içeren meblağı ifade eder. Kar olarak ödenecek miktar, brüt asgari ücrete göre hesaplanan toplam işçi ücret giderinin %10'unu geçmemektedir. Yüklenicilerce oluşturulacak "hizmet bedeli" ifadesini içeren ve SGK Harcama Belgeleri Yönetmeliğinde belirtilen belgelerden birisi karşılığı olarak ödenir.

Dikkat edilirse, tüm ödemeler asgari ücret esas alınarak yapılmaktadır. Asgari ücrette meydana gelecek artışlar, Kurumca ayrıca ödenir.

Ödemelerin Yapılışı

Ödemeler aylık hak edişler şeklinde ödenir.

Aylık giderlerin ödenebilmesi için, yüklenici her ay aylık istihkak bildirimini oluşturarak, yaptığı hizmetleri ayrıntılı olarak bildirecektir. Bu hizmetlerin yapıldığını kanıtlayan belgeleri Kuruma ibraz edecektir. Gerektiğinde ilave belgelerde istenebilecek olmakla birlikte Kuruma ibraz edilmesi gereken belgeler imzalanacak sözleşmede ayrıntılı olarak belirtilir.

Kurumca yapılacak ödemeler, her halükarda iş başlangıcını takip eden ayda olması sebebiyle yüklenicinin, katılımcıların ücretlerini, SGK primleri ve buna bağlı giderlerini ödeyebilecek şekilde, işin sürekliliğini sağlayabilecek mali güce sahip olması gerekmektedir.

ÖSDP Kapsamındaki Toplum Yararına Çalışma Programları:

Türkiye İş Kurumunun halen uyguladığı özelleştirme sosyal destek projesi kapsamında da toplum yararına çalışma programları düzenlenmekte, içeriği yukarıda belirtilen esaslarla uyumlu olmakla birlikte birkaç konuda farklılık içermektedir. Kurumca yapılan ihale ilanlarında programın proje kapsamında olup olmadığı belirtildiğinden herhangi bir karışıklık söz konusu olmayacaktır.

Proje kapsamındaki programlarda ödemeler daha yüksek miktarlar üzerinden belirlenmiştir. Katılımcılara brüt asgari ücretin %110 üzerinden, idari gider ve kar olarak yükleniciye işçi ücret giderinin yaklaşık %35'i üzerinden ödeme yapılır.

Yüklenicinin talebi, Kurumun uygun görmesi halinde toplam bütçenin %20'si oranında teminat karşılığı avans ödenebilmektedir.

Programın sonunda katılımcıların %10'unun yüklenici tarafından bir işe yerleştirilmesi gerekmektedir. Eğer yüklenici bu taahhüdünü yerine getiremezse, program bütçesinin %10'u kadarlık kısmı ödenmemektedir.

Yüklenici, programın bitiminden sonraki azami 90 gün içinde katılımcıların %10'unu işe yerleştirdiği takdirde (işe yerleştirdiğini işverence onaylı 30 günlük ücret bordrosu, tasdikli aylık prim ve hizmet belgesi ile belgelendirmesi gerekir) hak edişinden yapılan bloke kısım kendisine ödenmektedir.

SONUÇ

Toplum yararına çalışma programlarıyla hem yerel ölçekte kamunun ortak menfaatine dönük hizmetler yapılmakta hem de yaklaşık altı aylık dönem içinde işsizlere asgari ücret üzerinden ödeme yapılarak maddi destek sağlanmaktadır. Program bu özelliği nedeniyle yoğun ilgi görmekte ancak sınırlı bütçe imkanlarıyla az sayıda gerçekleştirilebilmektedir.

Belediyeler çok kere doğrudan yüklenici olmayıp, kurdukları derneklerle veya sahip oldukları şirketler aracılığıyla ihalelere katılmakta, kazanç gayesinden ziyade yerel hizmetleri daha etkin ve kaliteli sunabilmek için ilgi göstermekte, Kurum da işbirliğinden ve sonucundan memnun olmaktadır.

Temmuz ayında toplum yararına çalışma programlarının daha çok sayıda açılabilmesi için kaynak sorununa çözüm bulacak istihdam paketinin yasallaşmasından sonra tüm tarafları memnun edecek uygulamaların gerçekleşmesini temenni ediyoruz.

[1] İş Kanunu Madde 13 - İşçinin normal haftalık çalışma süresinin, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan emsal işçiye göre önemli ölçüde daha az belirlenmesi durumunda sözleşme kısmi süreli iş sözleşmesidir.